

ZIELONE STANDARDY

W funkcjonowaniu organizacji

SPIS TREŚCI

4 WSTĘP

Wprowadzenie
do zielonych standardów

8 ENERGIA

Oświetlenie, ogrzewanie, chłodzenie,
zapotrzebowanie urzędzeń na
energię elektryczną

9 ŻYWNOŚĆ

Produkcja żywności, transport
i żywnościokilometry, pośrednie
zużycie wody

10 TRANSPORT

Zasady zrównoważonej mobilności:
transport intermodalny

11 WODA

Bezpośrednie i pośrednie zużycie wody,
gromadzenie wody deszczowej

12 MATERIAŁY

Zasoby zużywalne: papier, środki
czystości, ekogadżety

13 ODPADY

Odpady opakowaniowe,
zanieczyszczenie światłem i hałasem

14 ZIELONA I BŁĘKITNA INFRASTRUKTURA

Obieg dokumentów, zamówienia

15 ADMINISTRACJA

Zielone zamówienia publiczne,
ekologiczne zakupy, cyfrowy obieg
dokumentów

16 WARUNKI PRACY I PŁACY

Wynagrodzenia i warunki pracy
w organizacji

17 ZASADY WSPÓŁPRACY

Współpraca w ramach modelu
społecznej odpowiedzialności biznesu,
współpraca z instytucjami publicznymi

Fot. Arkadiusz Wierzba

Naszą najlepszą szansą na uniknięcie katastrofy są zmiany systemowe i indywidualne we wszystkich sektorach, w których emitujemy gazy cieplarniane

WSTĘP

Kryzys klimatyczny przestał być już ponurą przepowiednią dla nieokreślonych „przyszłych pokoleń”: to szereg zjawisk, które rozgrywają się na naszych oczach i pogłębiają toczący się jednocześnie kryzys ekologiczny.

Lista symptomów jest przytłaczająca: przedłużające się i częstsze susze, coraz dłuższe fale coraz silniejszych upałów, częstsze i silniejsze wichury, huragany i trąby powietrzne, deszcze nawalne, powodzie, wzrost poziomu mórz i oceanów, degradacja ekosystemów, wymieranie gatunków, wzrost poziomu zanieczyszczeń, galopująca deforestacja i postępująca erozja gleb. Obserwujemy to od dawna. Precyzyjną **diagnozę przyczyn aktualnych zmian klimatycznych naukowcy sporządzili już kilkadziesiąt lat temu i zakończyli na ten temat spory** formułując konkretne zalecenia. Póki co działania podejmowane przez ludzkość nadal są jednak nieadekwatne do skali zagrożeń, z jakimi przychodzi nam się mierzyć.

Najnowszy raport Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC) wskazuje, że **przekroczenie poziomu 1.5 stopnia Celsjusza, pierwszego progu bezpieczeństwa klimatycznego, jest realne jak nigdy wcześniej.** W tym samym dokumencie IPCC podkreśla jednocześnie, że wciąż mamy szansę uniknąć najbardziej dramatycznych skutków przegrzania planety, jeśli podejmiemy natychmiastowe działania zmierzające do redukcji śladu węglowego na każdym poziomie ludzkiej działalności. Każdy ułamek stopnia to dosłownie kwestia życia i śmierci dla setek milionów istnień.

Naszą najlepszą **szansą na uniknięcie katastrofy są zmiany systemowe i indywidualne we wszystkich sektorach, w których emitujemy gazy cieplarniane:** energetyce, rolnictwie, przemyśle, transporcie, budownictwie, gospodarce odpadami itd. To proces, który w sposób nieunikniony musi za sobą pociągnąć zmiany także w ekonomii, kulturze i świadomości społecznej. Celem jest redukcja globalnych emisji o 50% do 2030 roku, a następnie do zera netto w 2050 roku. Misją dodatkową, ale równie ważną jest ocalenie tej planety jako miejsca zdolnego do życia: dla nas, ale także dla innych gatunków oraz przyszłych mieszkańców, z którymi przecież ją współdzielimy. Wycinka lasów pod farmy fotowoltaiczne nie wchodzi w grę.

Fot. Arkadiusz Wierzb

Jesteśmy przekonani, że troska o kruche i ograniczone zasoby ziemskie oraz konieczność sprostania temu, być może największemu w historii tej cywilizacji wyzwaniu, **wymagają wspólnego wysiłku różnych środowisk i rozproszonych dziedzin działalności społecznej**. Organizacje pozarządowe, ale także instytucje publiczne i podmioty gospodarcze powinny stać się modelowym przykładem realizacji celów IPCC, wdrażając i promując konkretne praktyki i rozwiązania sprzyjające ich realizacji. Prezentowane standardy to punkt wyjścia do wewnętrznego audytu: sprawdzenia, czy i jak w codziennym funkcjonowaniu naszej organizacji czy instytucji uwzględniamy troskę o stabilny klimat i szeroko rozumianą przyrodę, czyli nasze podstawowe środowisko życia.

Należy podkreślić, że proponowane **standardy opierają się na aktualnej wiedzy i dostępnych technologiach**, które nieustannie się zmieniają. Tak jak energooszczędne świetlówki rtęciowe ustąpiły miejsca oświetleniu LED-owemu, tak poprawia się również efektywność energetyczna innych urządzeń, materiałów czy procesów produkcyjnych. Powstają skuteczniejsze metody termoizolacji budynków, przetwarzania odpadów czy ogrzewania i chłodzenia pomieszczeń. Oznacza to, że prezentowane przykłady konkretnych rozwiązań wymagają bieżącej korekty z uwzględnieniem najlepszych spośród dostępnych technologii czy modeli działania.

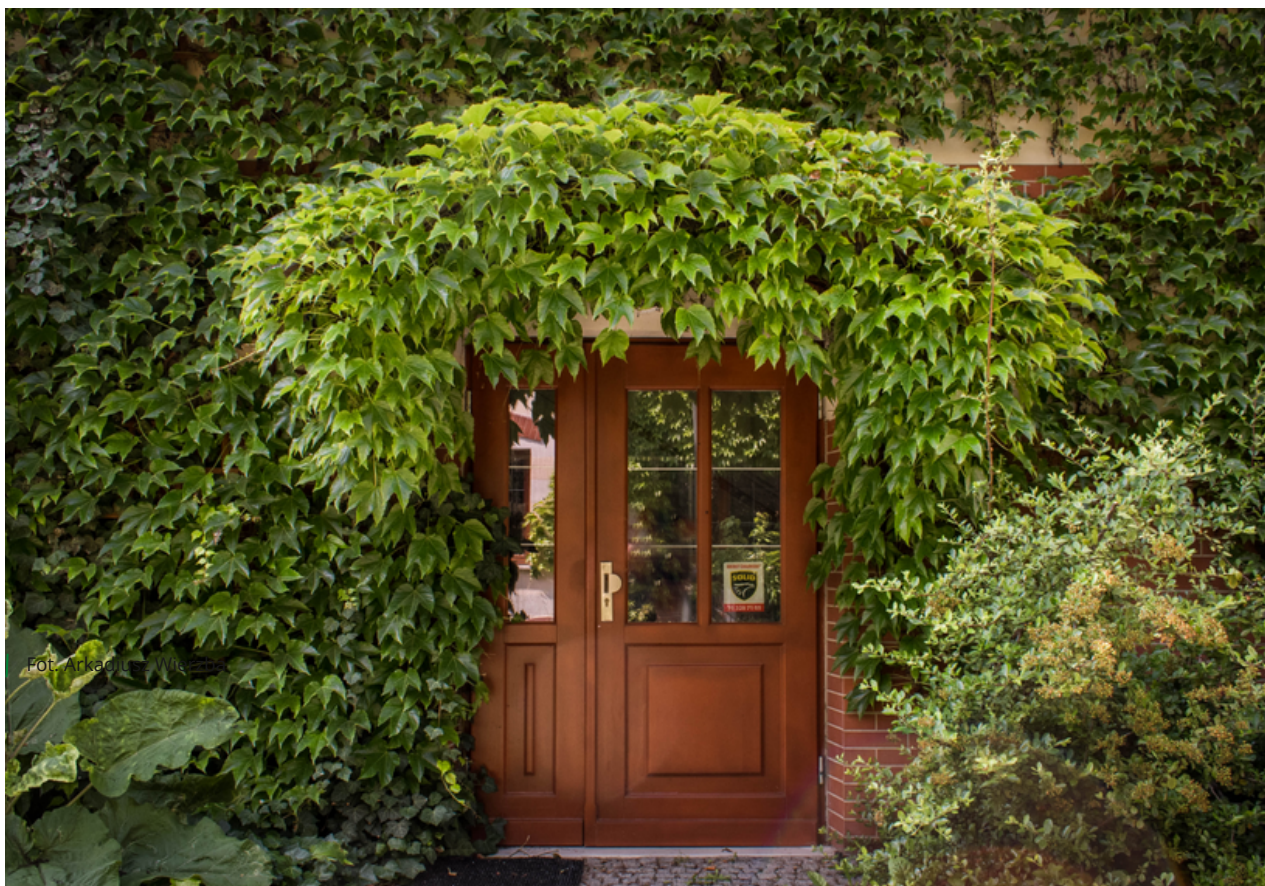
Fot. Arkadiusz Wierzbą

Niezależnie od innowacji nie zmienia się jednak **podstawowe zalecenie redukcji** dla wszystkich omawianych tutaj obszarów. Dotyczy to redukcji zarówno śladu węglowego i wodnego czy poziomu zanieczyszczeń, jak i ubóstwa energetycznego czy nierówności społecznych (bo nawet najlepsza i najczystsza technologia w służbie wyzysku i przemocy ekonomicznej prowadzić będzie do mniejszej lub większej katastrofy). Eko znaczy „dom”, a dom to nie tylko ściany, meble, lodówka, kuchenka i komputer, ale też ludzie i inne istoty czujące: relacje między nimi, poczucie bezpieczeństwa lub jego brak, dążenie do zaspokojenia podstawowych potrzeb umożliwiające reprodukcję życia.

Nawet jeśli w dającej się wyobrazić przyszłości uzyskamy dostęp do taniej, nisko- lub zeroemisyjnej energii, **nadal będziemy mieszkańcami tej samej planety, czyli ograniczonej przestrzeni, z ograniczonymi zasobami nieodnawialnymi i ograniczoną pojemnością środowiskową**. Konieczność redukcji – najlepiej w powiązaniu z regeneracją w tych obszarach, gdzie jest to jeszcze możliwe – jako zasada fundamentalna, przekrojowa, międzysektorowa, pomaga uniknąć groźnej pętli, wariantu paradoksu Jevonsa, na który zwraca uwagę Harald Welzer*: impulsu do nadprodukcji (i powiązanej z nią nadkonsumpcji) towarów „ekologicznych”. Dobrą ilustracją tego paradoksu jest przestroga płynąca z trwającej „rewolucji energetycznej”: nieskrępowane wydobywanie litu w celu produkcji baterii, bez uwzględnienia w pierwszej kolejności pilnej potrzeby redukcji zużycia energii, już dziś powoduje lokalne katastrofy środowiskowe związane z wydobywaniem tego pierwiastka i utylizacją odpadów.

Na poziomie organizacji pozarządowej, przedsiębiorstwa, samorządu lub innej instytucji można wpaść w podobną pętlę, gdy zapomni się o zaleceniu redukcji. Wymiana sprawnego, ale starego sprzętu na nowy, spełniający wyższe standardy efektywności energetycznej w ostatecznym rozrachunku jest rozwiązaniem mniej korzystnym dla ochrony klimatu i środowiska niż zrównoważone użytkowanie i naprawa urządzeń już posiadanych. Ale przy wyborze nowego sprzętu (jeśli oczywiście nie mamy możliwości zakupu używanego), zalecane jest kierowanie się zasadą efektywności energetycznej. **Jeśli nie da się „wcale” lub „mniej”, trzeba spróbować „inaczej”**. I to jest właściwy moment na skorzystanie z najlepszych – czyli w duchu niniejszych standardów: najbardziej prośrodowiskowych – z dostępnych technologii.

*Im wydajniej wykorzystujemy jakiś surowiec, tym bardziej wzrasta jego zużycie - paradoks ten opisał w 1865 r. angielski ekonomista William Stanley Jevons. Na podobne zjawisko w odniesieniu do „ekoproduktów” zwraca uwagę Harald Welzer, niemiecki psycholog społeczny, w książce *Samodzielne myślenie*, tłum. V. Grotowicz, Warszawa 2015.

Fot. Arkadiusz Wierzba

| Fot. Arkadiusz Wierzba

Za drogowskaz warto przyjąć tzw. **zasadę 3R** (od angielskiego *reduce, reuse, recycle*), czyli zestaw trzech prostych reguł, najbardziej korzystnych dla środowiska. Przy podejmowaniu decyzji znaczenie ma kolejność tych zaleceń. Przede wszystkim należy unikać kupowania zbędnych produktów (*reduce*). Jeśli to niemożliwe – wykorzystać ponownie niepotrzebne już rzeczy (*reuse*) lub w ostateczności zadbać, by odpady zostały przetworzone (*recycle*).

3 **REDUCE**
REUSE
RECYCLE

Wprowadzanie „zielonych standardów” w bieżącym działaniu organizacji przekłada się nie tylko na redukcję bezpośredniego negatywnego wpływu na środowisko, lecz także mniej oczywisty, ale równie ważny **długotrwały i pozytywny efekt edukacyjny** zarówno wśród odbiorców naszych działań czy społeczności lokalnej, jak i w szerokim odbiorze społecznym. Dlatego tak ważne jest **informowanie o wdrażanych standardach**.

Poprzez promowanie wysokich standardów ekologicznych i odpowiedzialnych postaw **możemy wpływać na inne instytucje, organizacje czy współpracujące z nami podmioty**, które dzięki temu będą miały motywację do działań na rzecz społeczeństwa i środowiska podczas realizacji swoich działań.

Fot. Arkadiusz Wierzb

Na koniec, poza protokołem standardów bieżącego funkcjonowania organizacji, warto dodać, że potrzebujemy również czegoś „więcej”. **Więcej zaangażowania społecznego i poczucia odpowiedzialności za dobro wspólne**, jakim jest klimat czy szerzej środowisko naturalne. Dotyczy to nie tylko NGO-sów, przedsiębiorstw, instytucji i aktywistek lub aktywistów działających w enigmatycznej „branży eko”. Każdy z podmiotów funkcjonując we wspólnej przestrzeni społecznej, ma również mniejszy lub większy wpływ na reguły, które nią rządzą.

Czasami te reguły uniemożliwiają nam korzystanie z najlepszych możliwych rozwiązań. O redukcji emisji z państwowego sektora energetycznego nie zadecydujemy sami na poziomie takiej czy innej fundacji lub przedsiębiorstwa, koszty termoizolacji budynku mogą przekraczać budżety czy zdolności kredytowe niejednej organizacji, a transport zbiorowy zawsze wymagać będzie zbiorowego finansowania, czyli wysiłku całej wspólnoty (oczywiście proporcjonalnie do możliwości jej członków i członków). Wszystkie **te zadania wymagają mobilizacji i presji politycznej**, której nie sposób sobie wyobrazić bez aktywnego udziału organizacji pozarządowych i innych aktorów życia społecznego.

ENERGIA

Oświetlenie, ogrzewanie, chłodzenie,
zapotrzebowanie urządzeń na
energię elektryczną

Spośród wszystkich sektorów, w których działalność człowieka generuje emisje gazów cieplarnianych, **energetyka obciąża globalny rachunek klimatyczny i ekologiczny największym śladem węglowym i ekologicznym.** Wydobywanie i spalanie surowców (głównie paliw kopalnych) w procesie produkcji oraz przesyłu energii elektrycznej i ciepłej prowadzi do eskalacji kryzysu klimatycznego, zagrożeń dla zdrowia publicznego i dewastacji ekosystemów. **Zmiana źródeł energii i redukcja jej zużycia to najważniejsze zalecenia**, wynikające bezpośrednio z rachunku ekologicznych zysków i strat. Należy pamiętać, że warunkiem tej transformacji jest uwzględnienie potrzeby sprawiedliwego dostępu do energii oraz zapewnienie członkom społeczności ciągłości pracy (stąd pojęcie sprawiedliwej transformacji energetycznej).

Korekta ogrzewania lub chłodzenia o 1° czy 2° będzie też widoczna w rachunkach za energię

► Zalecenia: nieruchomości i jej infrastruktura

- **audyt energetyczny** budynku (narzędzie pomocnicze: kalkulator efektywności energetycznej ekodom.edu.pl)
- **interwencja termomodernizacyjna** (zakres wynikający z audytu)
- **zmiana źródła energii** na ekologiczne (systemy oparte na pompach ciepła lub ogrzewanie elektryczne wspierane fotowoltaiką)

► Zalecenia: sprzęt i zużycie energii

- **audyt zużycia** energii (sprawdź, czy i gdzie możesz jej zużywać mniej)
- **korekta poziomu temperatury** (regulacja ogrzewania, chłodzenia)
- **redukcja** liczby oraz czasu używania urządzeń zasilanych elektrycznie
- **naprawianie** zepsutych urządzeń elektronicznych i elektrycznych
- w razie braku możliwości naprawy sprzętu, **wymiana** na sprzęt używany lub o wyższym standardzie efektywności energetycznej (dot. zwłaszcza lodówek, pralek, chłodziarek)

🕒 Zwróć uwagę

Nawet jeśli nie mamy wpływu lub możliwości termomodernizacji siedziby organizacji, nadal możemy ograniczyć zużycie energii. Większość tego typu korekt pozwala jednocześnie na ograniczenie kosztów utrzymania organizacji.

ekodom

Skorzystaj z bezpłatnego kalkulatora do wykonania samodzielnego przeglądu efektywności energetycznej

■ Źródła i inspiracje

- M. Popkiewicz, *Zrozumieć transformację energetyczną: Od depresji do wizji albo jak wykopywać się z dziury, w której jesteś*, Warszawa 2022

ŻYWNOSĆ

*Emisje z produkcji żywności,
transport produktów żywnościowych*

Rolnictwo to jeden z czterech najbardziej emisyjnych sektorów gospodarki, a zarazem obszar, który w ogromnym stopniu już dziś odczuwa skutki zmieniającego się klimatu. Za emisje z rolnictwa odpowiada przede wszystkim **przemysłowy chów zwierząt** (emisje metanu z chowu przeżuwaczy) oraz **deforestacja** na potrzeby produkcji paszy dla zwierząt i oleju palmowego.

Dodatkowym aspektem, o którym należy pamiętać jest również ślad ekologiczny tego sektora, w tym wysoki **ślad wodny** (rolnictwo odpowiada za 70% globalnego zużycia zasobów wody słodkiej) oraz wpływ na **zanik bioróżnorodności** spowodowany uprawami intensywnymi.

► Zalecenia

- **dieta roślinna:** prawidłowo zbilansowana (samo ograniczenie produktów odzwierzęcych bez uwzględnienia tego kryterium, może sprawić, że jedzenie będzie niepełnowartościowe)
- **wybór produktów sezonowych i lokalnych** wpływa na ograniczenie emisji z transportu żywności: posiłki roślinne, jeśli są oparte na produktach sprowadzanych z daleka (owoce egzotyczne, awokado etc.), mogą mieć wyższy ślad węglowy i ekologiczny niż ich tradycyjne odpowiedniki
- **ograniczenie produktów pakowanych i jednorazowych naczyń:** dotyczy to zarówno żywności, jak i wody butelkowanej, którą można zastąpić wodą wodociągową; korzystanie z przyjaznych środowisku naczyń wielorazowych (talerze, szklanek, sztućców, a w dalszej kolejności tych biodegradowalnych (np. talerze z otrębów)
- **rezygnacja z produktów zawierających olej palmowy**, w tym zwłaszcza słodczy, które możemy z powodzeniem zastąpić lokalnymi i sezonowymi owocami
- **wybór produktów z certyfikatem żywności ekologicznej** i/lub FairTrade, a także od rolników funkcjonujących w ramach Ekonomii Społecznej i Solidarnej/ RWS, produkujących żywność metodami ekologicznymi

| Fot. Igor Dutina / Getty Images / Canva

- **unikanie marnowania żywności:** zamówienia dostosowane do liczby uczestników, nadwyżki przekazywane do lodówek społecznych, banków żywności etc.

🕒 Zwróć uwagę

Wybór cateringu opartego na lokalnych i sezonowych produktach roślinnych to również znakomita **okazja do promocji polskich produktów**, zwłaszcza tych, które są specyficzne dla danego regionu.

■ Źródła

- Anna Sierpińska, *Rolnictwo wpływa na klimat, klimat wpływa na rolnictwo*, serwis Nauka o klimacie ([link](#))
- Kalkulator śladu wodnego: <https://waterfootprint.org/>
- *Ślad węglowy różnych rodzajów diet* ([link](#)), Nauka w Polsce, marzec 2023 r.)

■ Inspiracje

- M. Dymek, *Jadłonomia*, Warszawa 2006.
- *Poradnik rybny WWF*: www.ryby.wwf.pl

TRANSPORT

transport ludzi i rzeczy w bieżącym funkcjonowaniu oraz na potrzeby projektu, infrastruktura

Według raportu IPCC z 2021 roku transport odpowiada globalnie za **15% wszystkich emisji antropogenicznych**. Na ten wynik składają się emisje ze spalinowych środków transportu: od ruchu samochodowego, przez lotnictwo, aż po transport morski. Transport lądowy odpowiada także za zanieczyszczenie środowiska tlenkami azotu, co w miejscach o intensywnym ruchu samochodowym przekłada się na zjawisko **smogu letniego**.

Wpływ **lotnictwa** na środowisko nie ogranicza się do emisji dwutlenku węgla. Spalaniu paliwa w samolotach powoduje także powstawanie m.in. dwutlenku siarki i tlenków azotu, które również mają wpływ na system klimatyczny naszej planety.

Kluczowym zadaniem w tym obszarze jest stopniowa eliminacja spalinowych środków transportu oraz **zwiększenie roli naziemnego transportu zbiorowego**, w tym przede wszystkim transportu kolejowego.

Fot. Arkadiusz Wierzbza

Czy możemy skorzystać z naziemnego transportu zbiorowego lub roweru do przewozu osób/rzeczy?

Tak

wybieramy lokalizację, do których można dojechać takim transportem

Nie

Korzystamy z transportu intermodalnego (np. *park & ride*)

dbamy, o to, aby jednym samochodem jechało jak najwięcej osób (*car sharing*)

🕒 Zwróć uwagę

- o środkach transportu decydujemy **nie tylko przy dojeździe do pracy, ale także na etapie wyboru lokalizacji** wydarzenia;
- przy wyborze lokalizacji **zwracamy uwagę na politykę ekologiczną** ośrodka, w którym odbędzie się wydarzenie, w tym: standard energetyczny budynku, dostępność zielonej infrastruktury (np. stojaki rowerowe), zarządzanie obiegiem odpadów i ochroną środowiska;
- jeżeli mamy wpływ na wybór rodzaju transportu, którym dotrą do nas pracownicy organizacji, uczestnicy wydarzenia itd. wprowadzamy **progresywne stawki zwrotów kosztów dojazdu** uzależnione od śladu węglowego wybranego środka transportu;
- emisje z transportu obejmują także **ślad węglowy z transportu zakupionych produktów**, w tym żywności: są to tzw. *food miles* (ang. żywnośćo-kilometry), zob. ŻYWNOSĆ

WODA

Bezpośrednie zużycie i ślad wodny produktów oraz działań

Woda jest jednocześnie zasobem absolutnie niezbędnym do życia i **krytycznie zagrożonym postępującymi zmianami klimatu**. Susze, zanik rzek, degradacja środowisk wodnych – bezpośrednio powiązane ze wzrostem średniej temperatury – mają skalę globalną i są bardzo dotkliwe lokalnie. Swoją rolę w tzw. stresie wodnym mają również różnego rodzaju zanieczyszczenia, które jeszcze bardziej ograniczają ilość dostępnej wody pitnej.

Zarządzanie tym kruchym i zanikającym zasobem wymaga zasadniczej **redukcji zużycia** wody. Nie tylko w ramach bezpośredniego poboru, ale przede wszystkim w przemyśle oraz przemysłowym chowie zwierząt, których **ślad wodny** wielokrotnie przekracza indywidualne bezpośrednie zużycie. Koniecznym jest także gromadzenie wody, w tym powrót do dobrze znanych ludzkości sposobów zatrzymywania wody w ramach naturalnych i rezyliencyjnych ekosystemów.

Fot. Arkadiusz Wierzbą

► Zalecenia: zużycie bezpośrednie

- korzystanie z wody kranowej do picia
- korzystanie z perlatorów (systemów napowietrzających) przy poborze
- mycie naczyń w zmywarce (przy wyborze sprzętu zwrócić uwagę na klasę energetyczną)
- gromadzenie wody opadowej i jej wykorzystywanie do bieżącego funkcjonowania (spłukiwanie toalet, podlewanie roślin)
- utrzymanie w dobrej kondycji **błękitno-zielonej infrastruktury** na obszarze użytkowanym przez organizację (zob. kartę → BŁĘKITNO-ZIELONA INFRASTRUKTURA)

► Zalecenia: zużycie pośrednie

- rezygnacja z mięsa, ograniczenie lub rezygnacja z produktów odzwierzęcych
- unikanie produktów wysokoprzetworzonych (zasada: im bardziej przetworzony produkt, tym większy jego ślad wodny)

🕒 Zwróć uwagę

Przy obecnym poziomie globalnego stresu wodnego **woda słodka przestała być zasobem odnawialnym** – zużywamy jej więcej i szybciej, niż jest się w stanie odtworzyć w ramach ludzkiego życia.

■ Inspiracje

Do orientacyjnego sprawdzenia śladu wodnego różnych kategorii produktów warto użyć kalkulatora śladu wodnego: <https://www.waterfootprint.org/>

MATERIAŁY

Zasoby zużywalne: papier, materiały biurowe i konferencyjne, środki czystości

Bieżące funkcjonowanie organizacji wymaga drukowania dokumentów, publikacji materiałów, korzystania ze środków czystości. Wszystkie te działania są związane bezpośrednio z **emisjami przemysłowymi** (24% emisji) oraz zużyciem **ograniczonych zasobów ziemskich** (do produkcji papieru, tworzyw sztucznych, detergentów czy elektroniki użytkowej). Ponadto wiele rzeczy wciąż produkujemy metodami, które zagrażają środowisku.

Najważniejsze pytanie przy podejmowaniu decyzji o produkcji materiałów brzmi: **czy na pewno tego potrzebujemy?** Oczywiście nie sposób sobie wyobrazić działania instytucji czy organizacji wydarzenia bez jakichkolwiek materiałów informacyjnych i promocyjnych. Po eliminacji nadmiaru materiałów i ograniczeniu zbędnych gadżetów, możemy się zastanowić nad doborem produktów obciążających środowisko w minimalnym stopniu.

| Fot. Canva

► Zalecenia

- **drukowanie dwustronne w trybie roboczym** na papierze makulaturowym
- publikacje **na papierze z recyklingu**, bez barwników chemicznych - oznaczenia: ECF (proces produkcji częściowo pozbawiony chloru) lub lepiej TCF (całkowicie pozbawiony chloru)
- **eliminacja papieru lakierowanego** oraz foliowanych okładek
- **wybór papieru toaletowego** / ręczników z papieru z recyklingu,
- **wybór produktów z recyklingu lub produktów biodegradowalnych**, najlepiej od lokalnego (krajowego) dostawcy, który korzysta z prostych, przyjaznych środowisku i łatwo dostępnych półproduktów (ołówki z gałązek, długopisy z plastycznej masy recyklingowej, lniane torby z nadrukiem z ekologicznych farb wodnych, woskowijki itp.)
- **powtórne wykorzystywanie materiałów**, takich jak: długopisy, teczki i segregatory, identyfikatory, pudełka i pojemniki, zużyte banery (jako surowiec do produkcji np. toreb)

🕒 Zwróć uwagę

Wiele materiałów można z powodzeniem wydawać jednocześnie (lub wyłącznie) **w formie elektronicznej** (zmniejszając liczbę materiałów drukowanych). To praktyka coraz częściej stosowana i nierzadko o wiele wygodniejsza dla uczestników wydarzenia.

Warto zwracać uwagę na obecność **certyfikatu FSC** (*Forest Stewardship Council*). W zakres standardu FSC wchodzi nie tylko ochrona gatunkowa i ilościowa drzew, ale także całych ekosystemów leśnych.

ODPADY

*Odpady opakowaniowe,
zanieczyszczenie światłem i hałasem*

Ilość odpadów produkowanych przez ludzkość rośnie wykładniczo, podobnie jak inne zjawiska towarzyszące wzrostowi gospodarczemu w modelu kapitalistycznym. Kończą się miejsca, gdzie można je składować, ulegają degradacji rezerwuary bioróżnorodności. Składowiska odpadów są również istotnym źródłem emisji gazów cieplarnianych, w tym **11% światowych emisji metanu**. Należy przy tym pamiętać, że odpady stanowią także **bezpośrednie zagrożenie** dla istot żywych, w tym ludzi: zanieczyszczają glebę, wody powierzchniowe i gruntowe, bezcenne siedliska i ekosystemy.

Oprócz odpadów konsumpcyjnych do tej presji nakładają się dodatkowo opady w postaci "skutków ubocznych" działalności człowieka, w tym zwłaszcza **zanieczyszczenia hałasem i światłem**, które rozregulowują rytm życia przyrody.

| Fot. Arkadiusz Wierzba

► Zalecenia

- **unikanie produktów opakowaniowych** (w tym w miarę możliwości wybór produktów na wagę: mydło w płynie i inne środki czystości do dozownika lub opakowania wielokrotnego użytku, żywność na wagę itd.)
- **eliminacja produktów jednorazowych** (kubków, sztućców, talerzy),
- zakup **produktów używanych** (sprzętu elektronicznego, mebli, rowerów etc.)
- **naprawa urządzeń** w przypadku awarii czy uszkodzenia (jako generalna zasada)
- wprowadzenie **bezworkowego systemu segregacji** odpadów wewnątrz organizacji
- korzystanie z **kompostownika** do samodzielnego przetwarzania odpadów zielonych i kuchennych
- **zbiórka elektrośmieci** w celu ich recyklingu lub utylizacji
- wybieranie produktów powstałych z materiałów z **recyklingu**

- **redukcja natężenia stosowanego światła** do minimum (w tym stosowanie odpowiednich opraw oświetleniowych, automatycznych wyłączników światła)
- **rezygnacja z doświetlania budynku z zewnątrz** (oprócz minimum niezbędnego dla bezpieczeństwa)
- **minimalizacja natężenia dźwięku** urządzeń nagłaśniających podczas planowania wydarzeń (koncertów, imprez plenerowych, wycieczek etc.)

■ Źródła

- *What a Waste 2.0: A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050*, raport Banku Światowego, Washington: <http://hdl.handle.net/10986/30317>

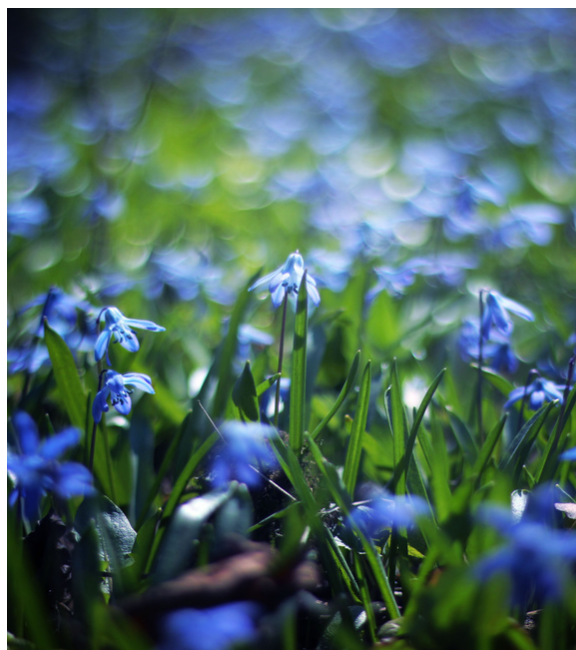
BŁĘKITNO-ZIELONA INFRASTRUKTURA

Ochrona drzew, utrzymywanie zieleni, naturalne metody retencji

Dzika przyroda to nie tylko radość dla oczu. Naturalne i półnaturalne ekosystemy **przyczyniają się zarówno do mitygacji, jak i adaptacji do skutków zmian klimatu**. Błękitno-zielona infrastruktura – drzewa, krzewy, byliny, łąki ogrody deszczowe – pełnią zarazem bardzo ważne funkcje społeczne i zapewniają ludziom wysoką jakość życia. W sposób szczególny dotyczy to drzew, które tworzą naturalne ekrany akustyczne, łagodzą stres, obniżają temperaturę otoczenia w upalne dni, pochłaniają zanieczyszczenia, a także – również w miastach – są siedliskiem wielu gatunków chronionych.

Utrzymywanie błękitno-zielonej infrastruktury wymaga przede wszystkim ochrony jej istniejących elementów. W wielu przypadkach oznaczać to będzie zaniechanie: **rezygnację z nadmiernych ingerencji** w przyrodę, które posiada niesamowite zdolności do samoregulacji. W dalszej kolejności możemy myśleć o odzyskiwaniu dla przyrody nowych obszarów, czyli nasadzeniach i działaniach renaturyzacyjnych.

Fot. Arkadiusz Wierzba

► Zalecenia

- **ochrona dojrzałych drzew** w czasie realizacji projektów, remontów, inwestycji, wydarzeń etc. (ze szczególnym uwzględnieniem korzeni narażonych na mechaniczne zgniecenie przez samochody i ciężki sprzęt)
- **ograniczenia cięć** w koronie wyłącznie do sytuacji związanych z bezpieczeństwem, unikanie cięcia konarów i grubszych gałęzi,
- **system racjonalnego koszenia** (raz-dwa razy w ciągu roku, pora zależna od siedliska, pogody, składu gatunkowego murawy lub łąki, cykli rozwojowych jej fauny, a także żyzności i wilgotności gleby)
- **pozostawianie zeschniętych liści i martwego drewna** w miejscu ich pochodzenia (domknięcie obiegu materii w przyrodzie, tworzenie siedlisk dla mikroorganizmów)
- **zatrzymywanie wody w przyrodzie** (ogrody deszczowe, niecki filtracyjne etc.)

- **rezygnacja z inwazyjnych metod zarządzania terenami zielonymi**, w tym ze środków chemicznych i agrowłókniny
- **nasadzenia** drzew, krzewów, bylin, pnączy, roślin pyłko- i nekatorodajnych (gatunki i odmiany dopasowane do lokalnych warunków)

■ Standardy i dobre praktyki

- *Standard ochrony drzew i innych form zieleni w procesie inwestycyjnym*, Fundacja EkoRozwoju, Wrocław 2021: <http://drzewa.org.pl/standardy/>
- M. Bar, M. Piszczek, *Planowanie i utrzymanie zieleni przy szkołach*, Fundacja EkoRozwoju, Wrocław 2021, <http://fer.org.pl/publikacje/poradnik-planowanie-i-utrzymanie-zieleni-przy-szkolach/>

WARUNKI PRACY I PŁACY

Człowiek jest podmiotem przyrody, nie mniej ważnym niż jakiegokolwiek inne, dlatego dla tej planety **katastrofą jest również systemowy wyzysk ludzi** w ramach niesprawiedliwych układów ekonomiczno-społecznych.

Przekonanie, że w w obliczu potencjalnej katastrofy "wszyscy płyniemy na tej samej łódce" jest nieprawdziwe. Ani nie ponosimy wszyscy równej odpowiedzialności za ten sztorm, ani nie posiadamy wszyscy odpowiednich zabezpieczeń, by go przeżyć. Dlatego jakiegokolwiek **praktyki w ramach zarządzania pracą organizacji, które stoją w sprzeczności z duchem kodeksu pracy** lub opierają się wprost na jakiegokolwiek formie przemocy ekonomicznej są nie do pogodzenia z troską o tę planetę.

| Fot. Tagstock / Canva

► Zalecenia

- **umowa o pracę** ze wszystkimi zabezpieczeniami (stabilizacja, przewidywalność warunków pracy, dostęp do płatnych urlopów chorobowych i wypoczynkowych)
- godna płaca i **zmniejszenie nierówności płacowych między różnymi pracownikami**, np. między tzw. essential workers a ekspertami
- **zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego** pracownikom organizacji
- wprowadzenie **procedur antymobbingowych i antydyskryminacyjnych**, regularna superwizja indywidualna i/lub grupowa
- **spłaszczony realcje władzy i partycypacja w podejmowaniu decyzji i odpowiedzialności**, a także względna autonomia osób pracujących
- tzw. **work-life balance**: zachowanie balansu między życiem a pracą w organizacji (jasne wytyczenie granic i szanowanie czasu wolnego pracowników)
- **związki zawodowe w organizacji**: stworzenie komisji zakładowej lub udział w istniejących komisjach międzyzakładowych

🕒 Zwróć uwagę

Wiele organizacji współpracuje ze sobą lub zamawia produkty i usługi u różnych podmiotów gospodarczych. Czy wiemy, jak traktują one swoich pracowników lub wykonawców? Aspekt ten można uwzględnić w tzw. **klauzulach społecznych**.

■ Źródła i inspiracje

Klauzule społeczne

- <https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/zrownowazone-zamowienia-publiczne/spoleczne-zamowienia/przydatne-informacje/klauzule-spoeczne>

Związki zawodowe w NGO:

- <https://publicystyka.ngo.pl/zwiazki-zawodowe-walka-o-lepsza-prace-trwa>
- <https://pozarzadowi.wordpress.com/>

Nierówności:

- <https://www.oxfam.org/en/press-releases/billionaire-emits-million-times-more-greenhouse-gases-average-person>

ADMINISTRACJA I ZARZĄDZANIE

Bieżące funkcjonowanie organizacji wymaga podejmowania wielu decyzji w ramach koordynacji projektów, administrowania wydatkami czy składania zamówień i dokonywania zakupów. Wiele z nich ma wpływ na środowisko ze względu na ślad węglowy czy szerzej: ślad ekologiczny. Są tzw. **koszty zewnętrzne**, których w ramach obecnego modelu gospodarczej bardzo często się nie uwzględnia. Dlatego najważniejszym zadaniem w tym obszarze jest **włączenie "zielonych" kryteriów w proces zarządzania organizacją**.

W praktyce oznacza to stosowanie innych standardów przy dokonywaniu jakiegokolwiek wyboru: od planowania działań i przewidywania ich środowiskowych skutków, przez realizację, aż po monitoring i ewaluację.

Fot. Andrey Popov / Getty Images / Canva

► Zalecenia

- **stosowanie "zielonych kryteriów" w zapytaniach ofertowych i zamówieniach publicznych** (np. przy zamawianiu cateringu, zleceniu sprzątnięcia z użyciem środków czyszczących przyjaznych środowisku itp.)
- **stosowanie środowiskowych specyfikacji technicznych**, opartych na wymogach wydajnościowych lub funkcjonalnych (np. w zakresie efektywności energetycznej budynku po remoncie)
- **sprawdzanie wpływu planowanego zakupu na środowisko** przed opublikowaniem zaproszenia do składania ofert (dotyczy m.in. materiałów wykorzystanych do wytworzenia produktu, stosowanych procesów produkcji oraz zużycia energii i wody przez produkt podczas jego użytkowania),
- **cyfryzacja obiegu dokumentów**: ograniczenie do wymaganego minimum dokumentów w wersji drukowanej

- **utrzymywanie porządku na serwerze organizacji** (lub skrynkach pocztowych i zewnętrznym hostingu): usuwanie na bieżąco nieaktualnej lub niechcianej poczty, która wymaga stałego poboru energii elektrycznej)

🕒 Zwróć uwagę

Przy dokonywaniu zakupów warto zwrócić uwagę na **unijne oznakowanie ekologiczne EU Ecolabel**, które posiadają produkty o ograniczonym wpływie na środowisko w całym cyklu ich życia.

■ Źródła i inspiracje

- https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/handbook_2016_pl.pdf
- <https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/zrownowazone-zamowienia-publiczne/zielone-zamowienia/kryteria-srodowiskowe-gpp>

ZASADY WSPÓŁPRACY

Przeciwdziałanie katastrofie ekologicznej i klimatycznej, reagowanie na kryzysy z nimi związane, a także wprowadzanie zmian korzystnych dla ludzi, innych zwierząt i całej przyrody **wymaga współpracy zarówno między jednostkami i grupami, jak i całymmi sektorami.**

Jako organizacje wchodzimy w partnerstwa i współpracę z instytucjami publicznymi (państwem, samorządem), stowarzyszeniami, fundacjami, ruchami społecznymi, grupami nieformalnymi, wytwórcami dóbr i usług (rolnikami, robotnikami, przetwórcami, przedsiębiorcami etc.), a także **wspieramy ich lub jesteśmy wspierani przez nich finansowo.** To jeden z bardzo ważnych zakresów obszarów działania organizacji, który może pośrednio przyczyniać się do negatywnego wpływu na środowisko, a tym samym również na naszą wiarygodność.

Fot. Canva

► Zalecenia

- **rezygnacja ze współpracy z podmiotami, które mogłyby doprowadzić do konfliktu interesów** oraz obniżyć niezależność bądź bezstronność organizacji;
- **współpraca z podmiotami, których działalność nie stoi w bezpośredniej sprzeczności z ochroną środowiska** lub też nie łamie zasad etycznych,
- korzystanie ze wsparcia finansowego lub materialnego wyłącznie **w przypadku podmiotów, które dążą do obniżenia negatywnego oddziaływania swojej działalności na środowisko** oraz dbają o wysokie standardy w zakresie ochrony środowiska
- korzystane ze środków finansowych, które pozyskano **z poszanowaniem zasad demokracji, prawa i norm etycznych** (w tym praw człowieka)
- **wspieranie podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej** (kooperatywy, spółdzielnie etc.)

⦿ Zwróć uwagę

Przy podejmowaniu współpracy z jakimkolwiek podmiotami **należy pamiętać o ryzyku tzw. greenwashingu:** podejmowaniu przez firmy i instytucje działań pozornych lub mało znaczących na potrzeby poprawy wizerunku, przy jednoczesnej kontynuacji szkodliwej działalności na dużą skalę. Ostateczna decyzja o partnerstwie lub sponsoringu powinna uwzględniać nie tylko wpływ projektu, ale i całokształtu działalności potencjalnego partnera.

■ Źródła i inspiracje

- *Karta etyczna pozarządowych organizacji ekologicznych*, Polska Zielona Sieć: <https://zielonasiec.pl/wp-content/uploads/2021/12/Karta-Etyczna-POE-uchwalona-przez-WZ-PZS.pdf>

